

Primljeno: 4. 10. 2022.

Prihvaćeno za štampu: 24. 10. 2022.

Dr. sc. Hakija Kanurić, vanr. prof.

Univerzitet u Bihaću

Islamski pedagoški fakultet

E-mail: hakijak@hotmail.com

IMOVINSKA PRAVA SUPRUGE – ŠERIJATSKO-PRAVNA PERSPEKTIVA

Sažetak

Rad eksplicira imovinske obaveze muža i prava koja žena putem braka ostvaruje, za vrijeme trajanja bračne zajednice i nakon njenog prekida razvodom ili smrću muža. Poseban akcent stavljen je na imovinu koju muž i žena zajedno stječu, jer upravo ta imovina nerijetko biva predmet spora među bračnim drugovima. U radu se elaboriraju prava žene u zajedničkoj imovini u situaciji kada žena ima vlastita primanja kojima doprinosi stjecanju bračne imovine, kada nema vlastita primanja, ali svojim radom izravno doprinosi unapređenju bračne imovine, i stanju kada žena nema vlastita primanja, ne učestvuje izravno u stjecanju bračne imovine, ali obavlja kućne poslove, brine o djeci i mužu daje priliku da se posveti poslu van kuće.

Ključne riječi: *bračna stečevina, islamsko pravo, brak, vjenčani dar, životni troškovi, otpremnina*

Uvod

Pored prava i obaveza u međusobnom ophođenju, bračni drugovi ulaze u posebnu imovinsku relaciju. Klasični model porodice podrazumijeva da muž privređuje i svojim radom izdržava porodicu, dok je žena primarno posvećena odgoju djece i kućnim poslovima. U modernom vremenu taj model se mijenja i poprima novi oblik u kojem i muž i žena privređuju i ostvaruju vlastita primanja koja troše u interesu porodice ili u svom ličnom interesu. Porodična veza nije poslovni partnerski odnos u kojem se precizno definira imovinska relacija poslovnih strana,

nego je porodična veza bazirana na međusobnoj ljubavi, solidarnosti, plemenitosti i darivanju. Takva relacija plodno je tlo za nesuglasice i sporove, a neslaganja po pitanju imovine nisu rijetka pojava među bračnim drugovima. Najčešći predmet spora među bračnim drugovima jeste imovina koju steknu za vrijeme braka, u vidu nekretnina i pokretnina, novčane ušteđevine i slično.

Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine predvidio je da se bračna stečevina dijeli između bračnih drugova podjednako, ukoliko nisu posebnim ugovorom drukčije definisali, a podjelu bračne stečevine vrši sud na zahtjev bračnih partnera, kako tokom braka, tako i nakon njegovog prestanka. Bračnu stečevinu čini imovina koju su bračni partneri stekli radom u bračnoj zajednici, kao i prihodi iz te imovine, pokloni trećih osoba bračnim drugovima, eventualni dobitak od igara na sreću, kao i prihodi od intelektualnog vlasništva jednog od bračnih partnera. U bračnu stečevinu ne ulazi imovina koju bračni partner stekne po nekom drugom pravnom osnovu mimo navedenog i imovina koju posjeduje u času sklapanja braka (dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/porodicni-zakon-federacije-bih.html>).

Ovaj rad ima za cilj eksplicirati imovinska prava žene koja ostvaruje putem braka te elaborirati kako islamsko pravo gleda na bračnu stečevinu i njenu podjelu među supružnicima.

U radu se konsultuju primarni izvori islama, Kur'an i sunnet, te mišljenja islamskih pravnika četiri priznata mezheba, a potom se metodom komparacije i analize izvode zaključci.

Napisane su brojne studije o pravima žene u islamu u općem smislu, ali nisam pronašao rad na našem jeziku koji tretira imovinska prava žene u islamu s akcentom na bračnu stečevinu, što je tema ovog rada.

Materijalne obaveza muža spram žene u islamskom pravu

Princip recipročnosti prava i obaveza bračnih drugova utemeljen je kur'anskim tekstom: "One imaju onoliko prava koliko i obaveza" (El-Bekara, 228). Ajet govori o suprugama i eksplicira da je pravo žena kod muževa jednako obavezama koje imaju spram njih (Ez-Zuhajli, 1989). To se odnosi kako na imovinska tako i na neimovinska prava koja žena

brakom dobiva, kao što su lijepo ophođenje, pravednost i druga moralna prava koja nisu predmet ove studije.

Osnovna imovinska prava žene kod muža su: mehr (vjenčani dar), pravo na izdržavanje (stambeni prostor, hrana, piće, odjeća, pokućstvo, pribor za higijenu i sl.), u slučaju razvoda žena polaže pravo na otpremninu (mut'a) i troškove brige o djeci ako o njima brine, a u slučaju smrti muža - žena je jedan od njegovih nasljednika.

Mehr

Mehr (vjenčani dar) je imovina na koju žena polaže pravo kod svoga muža na osnovu bračnog ugovora ili intimne veze (Ez-Zuhajli, 1989).

Mehr je propisan na osnovu temeljnih izvora islama, časnog Kur'ana i sunneta Allahovog Poslanika, a.s. Svevišnji Allah rekao je: "A suprugama vašim s kojima imate bračne odnose dajte vjenčane darove kao što je propisano" (En-Nisa, 24).

Allahov Poslanik, a.s., je jednom siromašnom mladoženji rekao da supruzi na ime mehra dadne makar gvozdeni prsten (Buhari, br. 5029; Muslim, br. 1425), a potvrđeno je da su sva vjenčanja Allahovog Poslanika, a.s., obavljena uz vjenčani dar.

Mehr je materijalni pokazatelj namjere muža da poštuje ženu i da s njom lijepo živi. Mehr je svojevrsna pomoć ženi da se pripremi za bračni život i preseljenje iz roditeljske u kuću muža (Ibn Kudama, 1968; Ez-Zuhajli, 1989).¹

Visina mehra

Svi islamski pravници složni su u tome da nije određena najveća vrijednost mehra. To potvrđuje kur'anski ajet u kojem se mehr naziva *velikim blagom*. Uzvišeni kaže: "Ako hoćete da jednu ženu pustite, a drugom se oženite, i jednoj od njih ste dali mnogo blaga, ne oduzimajte ništa od toga" (En-Nisa, 20). Omer b. Hattab, r.a., namjeravao je

---

¹ Žena preuzima mehr prije nego što pređe u muževu kuću. Uz pristanak žene, mehr se može i naknadno uručiti, a može se podijeliti na dva dijela, trenutni i odgodni. Trenutnim se ostvaruju spomenute intencije, a odgodni može biti uvjetovan razvodom i tako štititi ženu u slučaju da dođe do razvoda.

zabraniti pretjerano visok mehr, ali je odustao nakon što ga je jedna žena podsjetila na ovaj ajet (Ibn Kudama, 1968).

Hanefijski i malikijski pravnici smatraju da je određena najmanja vrijednost mehra, ali se razilaze u pogledu tačnog iznosa.

Prema hanefijskom mezhebu, mehr ne može biti manji od deset srebrenjaka, dok malikije smatraju da je najmanji iznos mehra četvrt zlatnika ili tri srebrenjaka.

Prema šafijskim i hanbelijskim pravnicima, najmanji iznos mehra nije određen, tako da sve što ima neku vrijednost i validno je da se prodaje, odnosno da se time plaća imovina ili usluga, prihvatljivo je da se tretira mehrom, osim ako bi vrijednost bila toliko mala da se smatra bezvrijednom (*El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtija*, 2006a).

Visinu mehra utvrđuju ugovorne strane, a validan je svaki iznos oko kojeg se slože (Ibn Kudama, 1968). Međutim, pohvalno je da mehr ne bude previsok kako ne bi predstavljao nepremostivu prepreku mladićima koji žele stupiti u brak. Allahov Poslanik, a.s., govorio je: "Jedan od pokazatelja blagoslova neke žene jeste da bude jednostavna i skromnog mehra" (Ibn Hibban, br. 4095).

Ženama se preporučuje da ne podižu iznos mehra do granice koju je iznimno teško dostići, ali isto tako i da ne spuštaju iznos mehra do vrijednosti koja nema gotovo nikakvog značaja, jer ljudska duša obično ne cijeni ono do čega lako dođe (El-Kasani, 1986). U svemu je najbolja *zlatna sredina*, a najbolji uzor jeste Allahov Poslanik, a.s. Mehr njegovih supruga iznosio je pet stotina srebrenjaka (Muslim, br. 1426).²

---

² Jedan srebrenjak (dirhem) teži 2,979 g srebra (Kal'ahdži i Kunejbi, 1988), a 500 dirhema teži 1489,5 g. Na osnovu cijene srebra, u vremenu pisanja ovog rada, to približno iznosi 1.000 eura. Međutim, vrijednost srebra je devalvirala, pa ako bismo uzeli u obzir vrijednost druge imovine koja se u vrijeme poslanstva mogla kupiti za 500 dirhema, to bi iznosilo mnogo više. Recimo, jedan zlatnik iznosio je 12 dirhema, a to znači da je 500 dirhema vrijedilo 41,66 zlatnika. Jedan zlatnik teži 4,25 g, a jedan gram zlata danas vrijedi 57,22 eura. (Dostupno na: <https://www.centarzlata.com/cijena-zlata/>) Prema tome, mehr od 500 dirhema u zlatu bi iznosio: 41,66 x 4,25 x 57,22, a to iznosi 10.132,7 eura.

Životni troškovi (*nefeka*)

Sklapanjem bračnog ugovora, prelaskom žene u mužev dom i prihvatanjem muža za intimnog partnera, muž postaje obavezan izdržavati ženu, što podrazumijeva da joj osigura hranu, odjeću, smještaj, pokućstvo, sredstva za higijenu, kozmetički pribor i sve što je za život potrebno.

Svi islamski pravници složni su u tome da su muževi dužni izdržavati svoje supruge, osim u situaciji kada žena iskaže neposlušnost tako da napusti muževu kuću bez validnog razloga ili mu uskraćuje neko od elementarnih prava u braku (Ibn Kudama, 1968; Ez-Zuhajli, 1989). U kontekstu govora o dužnostima muža, Svevišnji Allah kaže: “Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici – prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikoga ne zadužuje više nego što mu je dao” (Et-Talak, 7).

U svom poznatom govoru na Oproštajnom hadžu, Allahov Poslanik, a.s., između ostalog, rekao je: “Bojte se Allaha u pogledu ponašanja prema ženama. Vi ste ih uzeli uz Allahovo povjerenje i one su vam dopuštene. One kod vas polažu pravo na to da ih izdržavate i oblačite koliko je po običaju dovoljno” (Muslim, br. 1218).

Žena po imenu Hind prišla je Allahovom Poslaniku, a.s., i požalila se na svog muža, rekavši: “Allahov Poslaniče! Ebu Sufjan je škrt čovjek i ne daje mi onoliko koliko je potrebno meni i mome djetetu, osim što ja uzmem od njegovog imetka bez njegovog znanja. ”Na to joj Allahov Poslanik, a.s., reče: ‘Uzmi koliko je uobičajeno potrebno tebi i tvome djetetu’” (Buhari, br. 5364).

Što se tiče kvalitete smještaja, odjeće, hrane, pokućstva, i ostalih životnih potreština, muž je dužan sve to osigurati u skladu s običajem mjesta i vremena u kojem žive, društvenog statusa žene i muža te materijalnih mogućnosti muža. Islamski pravници čak spominju da, ako je žena iz visokog društvenog staleža tako da žene poput nje obično imaju poslugu, njeno izdržavanje obuhvata i troškove posluge (*El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtija*, 2006b; Ez-Zuhajli, 1989).

Otpremnina razvedene žene (*mut'a*)

Otpremnina (*mut'a*) je imetak koji muž daje ženi nakon razvoda, da joj ublaži neugodnosti i bol zbog razvoda i da je materijalno pomogne.

Islamski pravnici nemaju jedinstven stav o pitanju otpremnine razvedene žene i podijeljeni su u mišljenju da li je otpremnina obavezna dužnost muža ili mu je to samo pohvalno.

Hanefijski učenjaci prave razliku između situacije kada žena ne polaže pravo na *mehr* pa je u tom slučaju otpremnina obavezna, i situacije kada je muž dužan isplatiti *mehr* i u tom slučaju otpremnina je pohvalna, ali nije obavezna. Sličnog stava su i hanbelijski učenjaci.

Malikijski učenjaci smatraju da je otpremninu pohvalno dati svakoj razvedenoj ženi nakon pravosnažnog braka.

Šafijski učenjaci stanovišta su da je otpremninu obavezno dati svakoj razvedenoj ženi ukoliko do razvoda nije došlo na njenu inicijativu, osim u posebnoj situaciji kada pri sklapanju braka bude određen *mehr*, a potom muž dadne ženi razvod prije nego što se s njom osami. U tom slučaju muž je dužan isplatiti polovinu mehra, ali nije dužan dati ženi otpremninu (Ez-Zuhajli, 1989; *El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtija*, 1995b).

Na to da je muž obavezan dati otpremninu u situaciji kada se pri sklapanju braka ne odredi *mehr*, a potom muž dadne ženi razvod prije nego što se s njom osami, ukazuje ajet: "Nije vam grijeh ako žene pustite prije nego u intimni odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I lijepo ih i po propisu darujte (otpremninom), imućan prema svom stanju, a siromah prema svom; to je dužnost onima koji žele dobro činiti" (El-Bekara, 236). Riječi: "I lijepo ih i po propisu darujte", odnose se na otpremninu i izrečene su u imperativu, a imperativ ukazuje na dužnost i obavezu. U situaciji kada *mehr* bude određen i dođe do razvoda prije nego što se mladenci osame, muž je dužan dati polovinu mehra, a na to ukazuje ajet: "A ako ih pustite prije nego što ste u odnos sa njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onoga što ste odredili" (El-Bekara, 237). Otpremnina je u prvom slučaju kompenzacija za polovinu mehra i isplatiti polovinu mehra u tom je slučaju obaveza, a kompenzacija za obavezno također je obavezna (Ez-Zuhajli, 1989).

Argument na osnovu kojeg su malikijski učenjaci formirali stav da je otpremnina pohvalna, ali ne i obavezna, jeste završetak ajeta u kojima Svevišnji Allah govoreći o otpremnini kaže: “To je dužnost onima koji žele dobro činiti” (El-Bekara, 236); “Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je da im to daju oni koji se Allaha boje!” (El-Bekara, 241). U ovim ajetima naredba da se razvedenim ženama dadne otpremnina uvjetovana je željom da se čini dobro i bogobojažnošću, a obligatne naredbe time se ne uvjetuju (Ez-Zuhajli, 1989).

Šafijski pravnici argumentiraju stav da je otpremnina obligatna dužnost muža ajetom u kojem se Svevišnji Allah u imperativnoj formi obraća muževima koji su dali razvod svojim ženama: “I velikodušno ih darujte darom (otpremninom)” (El-Bekara, 236), kao i ajetom koji eksplicitno govori da je to dužnost muža: “Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je da im to daju oni koji se Allaha boje!” (El-Bekara, 241). Ovim ajetima otpremnina se stavlja u obavezu svakom mužu koji se razvede od svoje žene, bez obzira na to da li se s njom intimno sastao ili ne, da li odredio mehr ili ne, a potom je izuzeta situacija kada dođe do razvoda prije nego što se muž i žena osame, a mehr je prethodno utvrđen, i u tom slučaju muž je umjesto otpremnine dužan polovinu mehra dati.

Kao argument šafijski pravnici navode i slučaj kada je Poslanik, a.s., svojim ženama ponudio otpremninu ako iskažu želju da se razvedu od njega, iako im je prethodno dao vjenčane darove, a na to ukazuje kur’anski ajet: “O Vjerovjesniče, reci ženama svojim: ‘Ako želite život na ovome svijetu i njegov sjaj, onda se odlučite, dat ću vam pristojnu otpremu i lijepo ću vas otpustiti’” (El-Ahzab, 27).

Obaveznost otpremnine implicira i ajet u kojem, o odnosu muža prema ženi, Svevišnji Allah kaže: “S njima lijepo živite!” (En-Nisa, 19). Razvod je po prirodi stresan i neugodan, a lijep život i lijepo ophođenje prema ženi podrazumijeva da joj tu teškoću olakša i ublaži prigodnom otpreminom.

Na osnovu navedenih argumenata može se zaključiti da je preferirajući stav u ovom pitanju stav šafijskih pravnika.

Visina otpremnine

Ne postoji kur'anski ili hadiski tekst koji određuje visinu otpremnine ili vrstu imetka koji se na to ime daje, ali se ukazuje na parametre koji se uzimaju u obzir u određivanju otpremnine, a to je finansijsko stanje muža i običaj mjesta i vremena u kojem žive. Svevišnji Allah rekao je: "I lijepo ih i po propisu darujte (otpremninom), imućan prema svom stanju, a siromah prema svom" (El-Bekara, 236).

Islamski pravници sva četiri mezheba razmatrali su pitanje visine otpremnine, ali su pri tome imali različit pristup u smislu da li se u obzir uzima stanje muža i žene zajedno, kao što je oficijelni stav hanefijskih i šafijskih pravnika, ili se u obzir uzima stanje muža, a to je odabir malikijskog i hanbelijskog mezheba, oslanjajući se pri tome na doslovno značenje citiranog ajeta (El-Bekara, 236) ili se u obzir uzima stanje žene, jer je otpremnina u nekim situacijama kompenzacija mehra, a mehr se određuje prema stanju žene.

Hanefijski pravnici navode da se na ime otpremnine u vidu odjeće daju tri odjevna predmeta: marama kojom bi žena pokrila glavu, haljina kojom bi pokrila tijelo i ogrtač kojim bi se ognula od glave do pete. Ta odjeća, ako je muž imućan, neće prelaziti vrijednost polovine mehra kakav žene društvenog statusa poput razvedene žene obično traže, jer je otpremnina kompenzacija za polovinu mehra, a neće biti manja od pet srebrenjaka ako je muž siromašan.

Malikijski i hanbelijski pravnici smatraju da se otpremnina određuje prema imovinskom stanju muža. Najviša otpremnina, kako ističu hanbelijski pravnici, jeste dati slugu, odnosno iznos u toj vrijednosti, ako je muž imućan, a najniža jeste odjevni komplet u kojem žena može obaviti namaz ako je muž siromašan.

Šafijski pravnici navode da je pohvalno da otpremnina ne bude manja od trideset dirhema, a od sunneta je da otpremnina ne dosegne polovinu mehra. Međutim, otpremnina nije limitirana polovinom mehra i nema smetnje da dosegne i pređe taj iznos pozivajući se na opće značenje ajeta: "I lijepo ih i po propisu darujte" (El-Bekara, 236).

Ukoliko se muž i žena nagode u pogledu otpremnine, to se prihvata bez obzira na to koliko ona iznosila. Međutim, ako se spore, sud će odrediti visinu otpremnine razvedene žene uzimajući u obzir stanje muža i žene zajedno (Ez-Zuhajli, 1989; *El-Mevsuatul-fikhijetul-kuvejtijja*, 1995b).

Izdržavanje trudnice nakon razvoda i naknada za dojenje i brigu o djeci

U slučaju da dođe do razvoda braka dok je žena u drugom stanju, muž je dužan osigurati joj smještaj i ostale životne troškove sve dok ne rodi, i u vezi s tim nema razilaženja među islamskim pravnicima. A ako bi žena nakon razvoda braka dojila dijete, ima pravo za to uzeti naknadu. Svevišnji Allah rekao je: “Ako su trudne, dajte im izdržavanje sve dok se ne porode, a ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu sporazumjevši se međusobno na lijep način” (Et-Talak, 6). Hanefijski i malikijski pravnici smatraju da žena polaže pravo na naknadu za dojenje nakon razvoda braka, ali ne i za vrijeme braka,³ dok su šafijski i hanbelijski pravnici stanovišta da žena ima pravo na naknadu za dojenje kako nakon razvoda braka tako i za vrijeme bračne veze. Odabrano je mišljenje hanefijskih i malikijskih pravnika da žena ima pravo na naknadu za dojenje nakon razvoda, ali ne dok je u braku, jer citirani ajet govori o razvedenim ženama, a ne o ženama u braku čija je vjerska dužnost dojiti djecu, tako da ne mogu tražiti kompenzaciju za ono što im je ionako obaveza (*El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtija*, 1983a; *El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtija*, 1983d).

Ukoliko žena preuzme brigu o djeci nakon razvoda braka, polaže pravo na naknadu za brigu o djeci. Troškovi brige o djetetu pokrivaju se iz imetka zbrinutog djeteta ukoliko posjeduje imetak, u protivnom pokrivaju se iz imetka djetetovog oca, odnosno staratelja koji je dužan izdržavati ga. To je stav hanefijskih, šafijskih i hanbelijskih pravnika, dok malikijski pravnici smatraju da žena ne polaže pravo na naknadu na osnovu brige o svojoj djeci.

Islamski pravnici potvrdili su da je muž, kako za vrijeme braka tako i nakon razvoda, dužan izdržavati svoju djecu i osigurati im sve životne potreštine uključujući i stanovanje, ali se razilaze po pitanju naknade za stanovanje razvedene žene kada preuzme brigu o djeci. Hanefijski pravnici o tome su zauzeli dva oprečna stava, a pomirio ih je Ibn Abidin kazavši da naknadu za stanovanje snosi izdržavatelj djeteta, jer stanovanje je dio izdržavanja, to je u slučaju da žena nema vlastiti smještaj, a ako ima vlastiti smještaj u kojem se može brinuti o djetetu

---

³ Malikije izuzimaju ženu iz visokog društvenog staleža koja obično ne doji djecu, a ako bi dojila dok je u braku, ima pravo za to tražiti naknadu (El-Abderi, 1994).

koje zajedno s njom stanuje, naknada za stanovanje nije obavezna, s obzirom na to da nije nužna (Ibn Abidin, 1992).

Malikijski pravници također su iznijeli različita mišljenja o ovom pitanju, a jedno od mišljenja jeste da je otac djeteta dužan osigurati smještaj i djeci i ženi koja o njima brine, ali žena koja brine o djeci participira u najamnini.

Šafijski i hanbelijski pravници smatraju da je izdržavatelj djeteta dužan osigurati smještaj ženi koja o njima brine, pa i ako je to majka djeteta, kada prihvati brigu o djeci nakon razvoda (*El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtija*, 1983b).

U pogledu ovog pitanja odabrano je mišljenje Ibn Abidina.

Naslijeđe

U slučaju da bračna veza bude prekinuta smrću muža, ženi pripada četvrtina njegove ostavštine ako muž nije imao djecu, a ako je imao djecu, ženi pripada osmina. Udio žene u ostavštini muža ekspliciran je kur'anskim ajetom: "A njima (ženama) – četvrtina onoga što vi ostavite, ako ne budete imali djeteta; a ako budete imali dijete, njima – osmina onoga što ste ostavili, pošto se izvrši oporuka koju ste ostavili, ili podmiri dug" (En-Nisa, 12).

Imovinska samostalnost bračnih drugova

Sklapanjem bračnog ugovora muž i žena, s aspekta islamskog prava, ne postaju partneri u imetku na način da imovina koju u braku stekne jedno od njih dvoje postaje zajednička ili da oboje postaju odgovorni za dug koji preuzme jedno od njih. Naprotiv, muž i žena ostaju samostalni u svojoj imovinskoj odgovornosti, a stečevina se vezuje individualno i pojedinačno za svakog od njih.

Načelo imovinske samostalnosti muža i žene može se argumentirati predajom u kojoj se navodi kako je Zejneb, supruga Abdullaha b. Mesuda, r.a., upitala Allahovog Poslanika, a.s., o tome da li joj je dozvoljeno da sadaku usmjeri svome mužu, što je Allahov Poslanik odobrio i na to podstaknuo (Buhari, br. 1462). Predaja implicira da je Zejneb, r.a., bila imućna i da je posjedovala imetak iz kojeg je udjeljivala zekat, dok je njen muž bio siromašan, a to jasno govori da

su muž i žena samostalno raspolagali svojim imetkom i da bračni ugovor nije sjedinio njihovu imovinu (Ibn Kudama, 1968).

Nesuglasice muža i žene u vezi s vlasništvom nad stvarima u kući

Imovinska samostalnost za vrijeme braka reflektira se na stanje nakon prekida bračne veze putem razvoda ili smrti jednog od bračnih drugova, tako da mužu pripada njegov imetak, a ženi njen.

Ukoliko se bračni drugovi spore oko vlasništva nad stvarima u kući, kao što su: pokućstvo, kućni aparati, knjige, telefon, odjeća i slično, vlasništvo nad tom imovinom odredit će se prema tome ko trenutno njome raspolaže ili ko se njome koristi, dakle raspolaganje određenim predmetom jedan je od pokazatelja vlasništva, odnosno znak da pripada onome ko ga trenutno upotrebljava. Ako ne postoji snažniji dokaz koji bi potvrdio suprotno, imovina će pripasti onome ko njome trenutno raspolaže ili se koristi, ali će, uz to, onaj kome se dodjeljuje biti dužan i da se zakune Allahom da je dotična imovina njegovo vlasništvo.

Ako se radi o imovini kojom raspolažu i muž i žena podjednako, a oboje tvrde da su njeni vlasnici i niko nema dokaz, pa se i jedno i drugo zakunu Allahom potvrđujući svoje vlasništvo nad tom imovinom, ona se dijeli među njima. Ako se jedno zakune, a drugo odbije zakletvu, pripast će onom ko se zakleo, ako ne postoji indicija koja ukazuje na to da dotična imovina pripada jednom od njih.

Ako se muž i žena spore oko stvari u kući kojom jednako raspolažu, a niko od njih nema dokaz, dodijelit će se onome kome ta imovina svojom formom i namjenom služi. Tako će, naprimjer, muška odjeća pripasti mužu, a ženska ženi.

Ukoliko se spore oko stvari u kući koja jednako odgovara i muškarcu i ženi, kao što je namještaj, ili pak jednako ne odgovara ni jednom od njih, kao što su knjige iz naučne oblasti kojom se ne bave ni muž ni žena, a niko od njih nema dokaz, hanefijski i malikijski pravници smatraju da to pripada mužu, dok su hanbelijski pravници stanovišta da pripada oboma podjednako i da se dijeli među njima.

Ukoliko se muž ili žena spore s nasljednicima umrlog bračnog druga oko pokućstva koje bračni drugovi koriste podjednako, prema hanefijskim pravnicima pripast će živom bračnom drugu, bio muž ili

žena, jer on time raspolaže, a ne nasljednici, dok će prema hanbelijskim pravnicima ta imovina biti podijeljena između muža ili žene i nasljednika umrlog bračnog druga.

Šafijski pravnici ne prave razliku između stvari koje su prikladne za muža, za ženu, za oboje ili za jedno, nego muža i ženu u tom sporu tretiraju poput stranih osoba: ukoliko niko nema dokaza, tražit će se da se zakunu, pa ako se oboje zakunu Allahom da je dotična imovina njihova, podijelit će se među njima, a ako se samo jedno zakune, a drugo odbije zakletvu, pripast će onom ko se zakleo. U tome nema razlike ako se spor desio za vrijeme braka ili nakon prekida bračne veze (*El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtija*, 1995b).

Poslovno partnerstvo muža i žene

Islam nije propisao ženi da radi i zarađuje s obzirom na to da nije dužna izdržavati svoju porodicu, pa ni samu sebe, jer je to odgovornost i dužnost muža, ali i ako radi i zarađuje, ženina zarada je njeno vlasništvo i ona time raspolaže.

Ako bi muž i žena zajednički učestvovali u poslovnom projektu, kupovini nekretnine, automobila i slično, na njih se primjenjuju opće norme partnerskog poslovanja u islamskom pravu.

Kada je žena zaposlena, odnosno kada ima vlastita primanja kojima izravno učestvuje u formiranju bračne imovine i u stanju je to dokazati, partner je s mužem u vlasništvu srazmjerno visini imovine koju je uložila (Internacionalni kolegij islamskog prava, *Zaključak* br. 144; 2/16).

Preporučuje se da muž i žena definiraju način raspolaganja imovinom i uvjete zajedničkog ulaganja kako se kasnije oko toga ne bi sporili. To je u skladu s islamskim pravom, a aktuelni porodični zakon bračnim drugovima daje takvu mogućnost.

Ukoliko žena ima vlastita primanja i zajedno s mužem učestvuje u gradnji kuće, kupovini nekretnine, automobila, pokušva i slično, važno je da se njeno učešće dokumentuje i evidentira, ne oslanjajući se samo na međusobno povjerenje, kako bi se u slučaju spora njeno pravo sačuvalo. Dokumentovati povjereni dug i preuzete obaveze pohvalno je i na to Kur'an podstiče (El-Bekara, 282).

Kada žena nije zaposlena i nema vlastita primanja, ali svojim radom izravno doprinosi povećanju bračne imovine, pomaže mužu u trgovini, zanatu, porodičnom biznisu, bavi se poljoprivredom, stočarstvom i sličnim poslovima, a potom traži svoj dio i tvrdi da je u tim poslovima učestvovala kao partner s mužem i s namjerom da svoj trud naplati, a muž to poriče, malikijski pravници presudili su u korist žene ako zakletvom potvrdi da je te poslove obavljala s namjerom da ih naplati. U tom slučaju procijenit će se njen rad i dodijeliti joj se dio u imovini srazmjeran vrijednosti njenog rada (El-Alemi, 1983).

Kućni poslovi

U slučaju kada žena nije zaposlena i nema vlastita primanja, ali svojim radom u kući indirektno doprinosi stjecanju bračne imovine, tako što kuha, čisti, brine o djeci, educira ih, nadzire i odgaja, i tako mužu daje priliku da se posveti poslovima van kuće – jasno je da bi muž za te poslove, ako bi angažirao nekog drugog, morao izdvajati adekvatnu naknadu, stoga se nameće pitanje: Da li žena poslovima koje obavlja unutar kuće ostvaruje pravo na kompenzaciju svog rada i tako postaje partner s mužem u dobiti koju on ostvari za vrijeme bračne zajednice?

Premisa na kojoj se bazira odgovor na ovu dilemu jeste pitanje da li je žena u osnovi dužna obavljati sve te poslove ili ne. Ako jeste, to je njena dužnost i u tom slučaju ne može tražiti naknadu za ono što je ionako dužna, međutim, ako to nije njena obaveza, u tom slučaju može zahtijevati kompenzaciju.

Da li je žena dužna služiti muža i obavljati kućne poslove?

Hanefijski pravници prave razliku između vjerske i sudsko-pravne odgovornosti, i navode da je žena, s aspekta vjere, dužna služiti muža, ali je sud time ne obavezuje. S obzirom na to da je ženina vjerska dužnost da služi muža, zahtijevati materijalnu naknadu na osnovu te službe nije dozvoljeno (El-Kasani, 1986; Ibn Abidin, 1992).

Većina malikijskih pravnika smatra da je žena dužna služiti muža i obavljati kućne poslove koje žene uobičajeno rade. Izuzetak je žena iz visokog društvenog staleža koja obično ne obavlja takve poslove.

Većina islamskih pravnikâ, od kojih su šafije, hanbelije i dio malikija, smatra da žena nije dužna služiti muža, ali je preče da postupa u skladu s običajem.

Imam Taberi konstatira da muž nije dužan obavljati poslove u kuhinji, odnosno pripremati hranu, ako je žena u stanju obavljati te poslove i ako je uobičajeno da žena poput nje lično obavlja takve poslove (El-Askalani, 1379. h. g.; *El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, 1983c; *El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, 1995a).

Mišljenje da je žena dužna obavljati kućne poslove i služiti muža argumentovano je brojnim dokazima, od kojih izdvajamo:

- Fatima, r.a., požalila se na poslove koje je obavljala u braku s Alijom, r.a., pa je Allahov Poslanik, a.s., podijelio poslove između nje i Alije dodijelivši kućne poslove Fatimi, a poslove van kuće Aliji.⁴
- Allahov Poslanik, a.s., znao je narediti svojim ženama da ga posluže. U tom kontekstu navodi se da je rekao: “Aiša, naoštri nož pomoću kamena i daj mi ga” (Muslim, br. 1967); “Aiša, nahrani nas, Aiša, napoji nas” (Ebu Davud, br. 5040).⁵
- Esma, kćerka Ebu Bekra, r.a., govorila je: “Služila sam Zubejra (muža) i obavljala sve kućne poslove, a imao je konja, pa sam ga hranila i o njemu brinula” (Muslim, br. 2182).
- Svevišnji Allah stavio je u obavezu mužu da ženi osigura prikladan smještaj, odjeću, hranu i druge životne potrepštine nasuprot prava na intimni odnos, ali i službe, kao što je uobičajeno među bračnim drugovima (Ibn Kajjim, 1994).

Stav većine učenjaka, da žena nije dužna služiti muža i obavljati kućne poslove, bazira se na pretpostavci da bračni ugovor daje pravo na intimni odnos, ali ne i na poslugu i druge koristi. Argumenti koje su naveli zastupnici suprotnog mišljenja ukazuju na to da je lijepo i plemenito od žene da služi muža, ali ne ukazuju na obligatnost te službe (Ibn Kajjim, 1994).

---

⁴ Hanefijski pravnici su to zaključili na osnovu hadisa u kojem se opisuje kako je Fatima, r.a., zahtijevala da dobije slugu (Buhari, br. 5362).

⁵ Hadis je slab.

Nakon iznesenih argumenata oba mišljenja možemo zaključiti da je žena dužna obavljati kućne poslove prema ustaljenom običaju ako pri sklapanju braka nije uvjetovala da ne služi muža i ne obavlja kućne poslove, jer sve što je ustaljeno običajem, kao da je uvjetovano posebnim uvjetom pri ugovoru.

Zaključak

U imovinska prava supruge spada mehr – vjenčani dar, životni troškovi, otpremnina, troškovi brige o djeci nakon razvoda i naslijeđe.

Muž i žena individualno raspolažu svojom imovinom, a bračna zajednica ih ne čini partnerima u imovini.

Muž i žena mogu sklopiti poslovni ugovor na osnovu kojeg bi partnerski raspolagali imovinom.

Ukoliko supruga vlastitim imetkom učestvuje u stjecanju bračne imovine, pripada joj udio u vlasništvu srazmjeran imetku koji uloži.

Ukoliko supruga nema vlastita primanja, ali svojim radom izravno doprinosi stjecanju bračne imovine, malikijski pravници smatraju da joj pripada dio bračne stečevine srazmjeran vrijednosti njenog rada, ako je te poslove obavljala s namjerom da ih naplati.

Supruga je, prema odabranom mišljenju, dužna obavljati kućne poslove u skladu s običajem, a muž je dužan izdržavati suprugu i osigurati joj sve životne potrepštine.

Dati otpremninu razvedenoj ženi, prema odabranom mišljenju, obaveza je muža, a može biti u bilo kojem iznosu ako ga i muž i žena prihvate, a ako se raziđu, visina otpremnine utvrđuje se uzimajući u obzir stanje muža i žene zajedno.

Klasični islamski pravници određivali su visinu otpremnine u skladu s uvjetima njihovog vremena, a savremeni pravници odredit će je u skladu s okolnostima našeg vremena. Ženin rad u kući i briga o djeci u našem vremenu imaju veliku vrijednost i to se treba uzeti u obzir kada se određuje visina otpremnine.

Literatura

- Korkut, B. (1992) *Kur'an s prevodom*, Kompleks Hadimul-haramejniš-šerifejni – Melik Fahd, Medina.
- Mehanović. M. (2021) *Kur'an – Prijevod značenja na bosanski jezik utemeljen na Ibnu Kesirovom tumačenju*, Tuzla.
- Buhari, M. I. (1422. h. g.) *Sahihul-Buhari (El-Džami 'ul-musned el-muhtesar li umuri Resulillahi, a.s., ve sunenih ve ejjamih)*, Daru Tavkin-nedžat.
- Ebu Davud, S. E. *Sunenu Ebi Davud*, El-Mektebetul-asrijja, Bejrut.
- El-Abderi, M. J. (1994) *Et-Tadžu vel-iklilu limuhtesari Halil*, 5. tom, Darul-kutubil-ilmijja.
- El-Alemi, I. A. (1983) *Kitabun-nevazil*, 2. tom, Vizaretul-evkafi veš-šuunil-islamijja, Maroko.
- El-Askalani, A. A. (1379. h. g.) *Fethul-Bari šerhu Sahihil-Buhari*, 9. tom, Darul-ma'rifa, Bejrut.
- El-Kasani, A. (1986) *Bedaius-sanai fi tertibiš-šerai*, 4. tom, Darul-kutubil-ilmijja.
- El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, (1983a) 16. tom, Darus-selasil, Kuvajt.
- El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, (1983b) 17. tom, Darus-selasil, Kuvajt.
- El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, (1983c) 19. tom, Darus-selasil, Kuvajt.
- El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, (1983d) 22. tom, Darus-selasil, Kuvajt.
- El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, (1995a) 30. tom, Darus-safve, Egipat.
- El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, (1995b) 36. tom, Darus-safve, Egipat.
- El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, (2006a). 39. tom, Vizaretul-evkafi, Kuvajt.
- El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtijja*, (2006b) 41. tom, Vizaretul-evkafi, Kuvajt.
- Ez-Zuhajli, V. (1989) *El-Fikhul-islami ve edilletuhu*, 9. tom, Darul-fikr, Damask.
- Ibn Abidin, M. E. (1992) *Redul-muhtari aled-Duril-muhtar*, 6. tom, Darul-fikri, Bejrut.
- Ibn Hibban, M. H. (1988) *El-Ihsanu fi takribi Sahihi Ibnu Hibban*, 9. tom, Muessesetur-risaleti, Bejrut.
- Ibn Kajjim, M. E. (1994) *Zadul-mead fi hedji hajril-ibad*, 5. tom, Muessetur-risala, Bejrut.

- Ibn Kudama, M. A. (1968) *El-Mugni*, 7. tom, Mektebetul-Kahira, Kairo.
- Kal'ahdži, M. R., Kunejbi, H. S. (1988) *Mu'džemul-lugatil-fukaha*, Darunefais.
- Muslim, H. *Sahihu Muslim (El-Musnedus-sahihul-muhtesar bi naklil-adli onil-adli ila Resulillahi, a.s.)*, Daru Ihjajit-turasil-arabi, Bejrut.

Internet-izvori

- Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/porodicni-zakon-federacije-bih.html>; 20. 2. 2022.
- Zaključak Internacionalnog kolegija islamskog prava pod pokroviteljstvom Organizacije islamske solidarnosti, br. 144; 2/16. Dostupno na: <https://iifa-aifi.org/wp-content/uploads/2021/12/٢٤-إلى-٢-من-للدورات-والتوصيات-للقرارات.pdf> (20. 2. 2022.)
- Centar zlata, <https://www.centarzlata.com/cijena-zlata/>; 13. 6. 2022.

THE WIFE'S PROPERTY RIGHTS – THE ISLAMIC PERSPECTIVE

Abstract

The paper explicates the property obligations of the husband and the rights that the wife exercises through marriage, during the marital union and after its termination by divorce or by death of the husband. Special emphasis is placed on the property that the husband and wife acquire together, because it is mainly this property that is the subject of dispute between spouses. The paper elaborates the rights of women in joint property when a woman has her own income, which contributes to the acquisition of marital property, when she has no income of her own but her work directly contributes to the improvement of marital property and situations when a woman has no income of her own, she does not participate directly in acquiring marital property, but she does the housework, takes care of the children and gives her husband the opportunity to dedicate himself to work outside the home.

Keywords: *Matrimonial property, Islamic law, marriage, wedding gift, living expenses, severance pay.*

الحقوق المالية للزوجة – المنظور الشرعي

الملخص

يتحدث البحث عن التزامات المالية للزوج وحقوق الزوجة التي تكتسبها من خلال الزواج وذلك أثناء الزواج وبعد إنهائه بالطلاق أو وفاة الزوج. تم التركيز بشكل خاص على الممتلكات التي يشترها الزوج والزوجة معاً، لأن هذه الأموال هي بالتحديد موضع النزاع بين الزوجين. يتناول البحث بالتفصيل حقوق المرأة في المال المشترك عندما يكون للمرأة دخلها الخاص الذي يساهم في جمع الممتلكات الزوجية، وفي حالة عدم وجود دخل خاص ولكن عملها يساهم بشكل مباشر في تنمية الممتلكات الزوجية وأيضاً عندما لا يكون للمرأة دخل خاص بها، ولا تشارك بشكل مباشر في تنمية الممتلكات الزوجية ولكنها تقوم بالأعمال المنزلية، وتعتني بالأطفال، وبذلك تعطي الفرصة لزوجها لتكريس نفسه للعمل خارج المنزل.

الكلمات المفتاحية: الممتلكات الزوجية، الفقه الإسلامي، الزواج، المهر، نفقات المعيشة، متعة المطلقة.